

Органічний ринок в Україні

Ольга Трофімцева¹ та Наталія Прокопчук²

Стаття від 14.02.2018

Органічний ринок в Україні постійно розвивається. Завдяки розмірам країни (603 600 км², в тому числі 42,7 млн. га сільськогосподарських земель (за даними Державної служби статистики України)), географічному положенню, близькості до потенційних міжнародних покупців та широко поширеним родючим чорноземам Україна має сприятливі умови для органічного сільського господарства.

Площі органічних земель та кількість операторів

У 2017 році Офіс підтримки реформ при Міністерстві аграрної політики та продовольства України зібрав дані оперативного моніторингу про основні показники органічного сільського господарства серед органів сертифікації, які сертифікували органічне виробництво і торгівлю органічними продуктами в Україні відповідно до органічного законодавства ЄС. За цими даними станом на 31.12.2016 року:

- Площа сільськогосподарських земель з органічним статусом становить 289 551 га,
- Площа сільськогосподарських земель перехідного періоду – 91 622 га,
- Загальна площа сільськогосподарських земель з органічним статусом та перехідного періоду – 381 173 га,
- Частка органічних земель від загальної площі сільськогосподарських земель – 0,89%,
- Загальна кількість операторів ринку – 426, в тому числі 294 сільськогосподарські виробники,
- Загальна кількість органів сертифікації в рамках даного моніторингу – 19.

Більшість органічних операторів в Україні сертифіковані за органічним стандартом ЄС, що є еквівалентним Регламентам ЄС 834/2007 та 889/2008, що застосовується як для експорту органічної продукції, так і на внутрішньому ринку. Українські органічні оператори також часто сертифіковані відповідно до Національної органічної програми США (NOP). Інші органічні стандарти, які використовують в Україні: Bio Suisse (Біо Свісс, Швейцарія), Bioland (Біоланд, Німеччина), Naturland (Натурланд, Німеччина), COR (Канада), Soil Association (Велика Британія) та KRAV (Швеція).

Експорт органічної продукції

За останні кілька років Україна стала важливим постачальником органічної продукції на західні ринки. Основна органічна продукція, що експортується з України – це зернові, олійні та бобові культури, дикорослі ягоди, гриби, горіхи та лікарські трави.

За даними провідного органу сертифікації «Органік Стандарт», у 2017 році головними органічними продуктами (за обсягом), які експортували його клієнти з України, були кукурудза, пшениця, соя, ячмінь, пшениця спельта, соняшник, пшоно, ріпак, чорниця (заморожена), овес, просо, люпин, яблука (свіжі), гречка, гірчиця, бузина (плоди), насіння гарбуза, березовий сік, льон, пластівці, жито, грецький горіх (ядро), обліпіха (заморожена), ожина (заморожена), шипшина (заморожена), коріандр, горох, цвіт бузини (заморожений), суниця (заморожена), журавлина (заморожена), яблучний концентрат, глід (заморожений), макуха соняшника, борошно твердої пшениці, брусниця (заморожена), аронія (заморожена), ромашка (сушена), коноплі, малина (заморожена) та соняшникова олія.

Все більше українські оператори прагнуть продавати за кордон не лише сировину, а й органічну напівперероблену та перероблену продукцію.

¹ Ольга Трофімцева, Міністерство аграрної політики та продовольства України, заступник Міністра з питань європейської інтеграції, olga.trofimtseva@minagro.gov.ua, вул. Хрещатик, 24, м. Київ, 01001 Україна; www.minagro.gov.ua

² Наталія Прокопчук, Проект SECO-FiBL «Розвиток органічного ринку в Україні», менеджер проекту, natalie.prokopchuk@fibl.org, вул. Хрещатик, 15, офіс 6, м. Київ, 01001 Україна; www.ukraine.fibl.org

У 2016 році обсяг органічної продукції, експортованої з України, склав близько 300 тис. тонн на суму понад 65 млн. доларів США (оціночні дані відповідно до опитування усіх українських експортерів органічної продукції, проведеного органом сертифікації «Органік Стандарт»). Експортери органічної продукції з України користуються перевагами Угоди про асоціацію, підписаної у червні 2014 року між ЄС та Україною, яка зменшила торговельні бар'єри для експортерів з України. З січня 2016 року ЄС та Україна застосовують Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі, що є частиною Угоди про асоціацію. Водночас, українські експортери страждають від Настанов ЄС щодо застосування додаткових заходів офіційного контролю до продукції з України, що застосовуються з січня 2016 року.

За даними органу сертифікації «Органік Стандарт», головними 11 країнами-імпортерами (за обсягом) української органічної продукції операторів, сертифікованих усіма органами сертифікації є Нідерланди, Німеччина, Велика Британія, Італія, Австрія, Польща, Швейцарія, Бельгія, Чехія, Болгарія та Угорщина. Українські виробники також експортують до США, Канади, Австралії та деяких країн Азії.

Україна слідує світовому тренду «місцевий + органічний» і вже має кілька історій успіху українських експортерів продукції, що має маркування «органічна» та «регіональна» (з Українських Карпат).

Внутрішній ринок

Внутрішній ринок органічної продукції почав зароджуватися на початку 2000-х років, у 2008 році перші українські марковані органічні продукти з'явилися на полицях українських магазинів. Головними каналами збуту є супермаркети та спеціалізовані магазини у великих містах. Асортимент органічної продукції на полицях магазинів все ще неповний. Споживачі можуть придбати в магазинах наступні категорії українських органічних продуктів: молочні та м'ясні продукти, бакалійні продукти та хлібобулочні вироби, борошно, макаронні вироби, рослинні олії, напої (фруктові/овочеві/ягідні соки, березові соки, трав'яні чаї), консервовані продукти (наприклад, ягідні пасти, сиропи, джеми), деякі овочі і фрукти тощо. Найбільшим викликом для внутрішнього ринку є низький рівень обізнаності про органічні продукти серед споживачів.

Органи сертифікації

Сімнадцять органів сертифікації, акредитованих на міжнародному рівні, включені до офіційного переліку органів сертифікації в органічній сфері для України відповідно до Регламенту ЄС 1235/2008 (станом на 14.12.2017). Це такі органи сертифікації: Органік Стандарт, Bio.inspecta AG, Ecocert SA, CERES Certification of Environmental Standards GmbH, Control Union Certifications, Kiwa BCS Öko-Garantie GmbH, Ecoglobe, Istituto Certificazione Etica e Ambientale (ICEA), Lacon GmbH, Suolo e Salute srl, Agreco R.F. Göderz GmbH, Bioagricert S.r.l., Ekoagros, A CERT European Organization for Certification S.A., Letis S.A, CCPB Srl та Valsts SIA "Sertifikācijas un testēšanas centrs". Єдиний український орган сертифікації – ТОВ «Органік Стандарт»; всі інші – іноземні або їхні місцеві філіали. З 2015 року більшість органів сертифікації, які активно працюють в Україні, беруть участь в Платформі «Україна» в Європейській раді органів сертифікації (ЕОСС).

Учасники органічного ринку

Органічний сектор України представлений такими ключовими учасниками органічного ринку: консультативний орган «КьюС», орган сертифікації «Органік Стандарт», Інформаційний центр «Зелене досьє», Громадська спілка виробників сертифікованої органічної продукції «Органічна Україна», Федерація органічного руху України, Львівська міська громадська організація «Екотерра», ТОВ «ВІП Груп», Органік Бізнес, ТОВ «Сіб-Агро», ТОВ «НВО «Інститут органічного виробництва», Міжнародна громадська організація «Асоціація учасників біовиробництва «БЮЛан Україна», Натур Бутік, громадська спілка «Український органічний кластер», а також активні органічні виробники, переробники та трейдери.

Першопроходці щодо створення системи навчання органічній тематиці у вищих начальних закладах – це Житомирський національний агроекологічний університет, Іллінецький аграрний державний коледж, Липковатівський аграрний коледж тощо. Наукові дослідження в органічній

сфері в Україні ще знаходяться на початковій стадії і не систематизовані та ще немає он-лайн доступу для усіх зацікавлених організацій та осіб.

Міжнародна підтримка

Україна отримує міжнародну підтримку для розвитку органічного ринку від:

- Швейцарії: Державного секретаріату Швейцарії з економічних питань (SECO) через проект розвитку органічного ринку в Україні (2005-2018), що впроваджується Дослідним інститутом органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія); Швейцарської агенції розвитку та співробітництва (SDC)/ Бернського університету прикладних наук (BFH) (2002-2010),
- Німеччини: Федерального міністерства продовольства та сільського господарства (BMEL), Agriculture & Finance Consultants (AFC) та IAK Agrar Consulting з 2016 року,
- США: Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) через проект «АгроІнвест» у 2011-2016 роках та проект «Розвиток сільського господарства та сільських територій» (ARDS) з 2016 року та Western NIS Enterprise Fund (WNISEF) з 2017 року,
- Канада: Міністерство закордонних справ Канади та Менонітська Асоціація Економічного Розвитку (MEDA) через Український проект бізнес-розвитку плодоовочівництва (UHNBP) з 2014 року,
- Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO), EU4Business та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) з 2016 року.

Політика в органічній сфері

Розвиток органічного ринку в Україні є одним з пріоритетних напрямків у плані стратегії реформ в аграрному секторі «3+5», що базується на Єдиній комплексній стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки. Цю стратегію ініціювало та розробило Міністерство аграрної політики та продовольства України у співпраці із місцевими учасниками органічного ринку та міжнародними партнерами. Експерти органічного пріоритету Стратегії почали свою роботу у травні 2017 року в Офісі підтримки реформ при Міністерстві аграрної політики та продовольства України.

З вересня 2013 року було ухвалено Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» № 425-VII, проте він невпроваджений. Міністерство аграрної політики та продовольства України ініціювало та розробило нову редакцію проекту Закону в органічній сфері у співпраці із місцевими та міжнародними партнерами, маючи на меті гармонізацію із органічним законодавством ЄС. Цей проект Закону «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» було зареєстровано у Верховній Раді України за № 5448 від 24.11.2016 року і на даний час він доопрацьовується у Комітеті з питань аграрної політики та земельних відносин Верховної Ради України.

Державний логотип України для маркування органічної продукції було офіційно зареєстровано як торговельну марку, що є власністю Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Рис. 1: Український державний логотип для органічної продукції

Деякі обласні державні адміністрації (наприклад, Житомирська, Полтавська, Львівська, Одеська тощо) підтримують розвиток органічного виробництва у цих областях.

Ключові заходи в органічному секторі у 2017 році

Перший міжнародний конгрес «Органічна Україна 2017» (26-28 січня 2017 року, м.Київ) зібрав понад 250 учасників, в тому числі 70 доповідачів з 9-ти країн, для обміну досвідом та встановлення взаємовигідної співпраці. Обидва заступники Міністра аграрної політики та продовольства України, які відповідають за органічне сільське господарство, пані Ольга Трофімцева та пані Олена Ковальова, зробили свої презентації та відповіли на запитання українських виробників, міжнародних покупців та інших учасників заходу. Одним з практичних результатів конгресу стало укладання двох міжнародних угод про постачання органічної продукції до Швейцарії. В рамках конгресу також проводилась виставка органічної продукції, на якій 36 експонентів привернули увагу понад 3 000 відвідувачів.

Більшій прозорості можна досягнути шляхом впровадження належної практики ведення органічного сільського господарства, більш коротких виробничо-збутових ланцюгів та підтвердження простежуваності – це висновки 169 учасників із 14 країн Міжнародної конференції «Підвищення рівня чесності органічних виробничо-збутових ланцюгів», що відбулася 22-23 вересня 2017 року у м. Одеса.

Національний павільйон України було організовано вчетверте на найбільшій міжнародній виставці органічної продукції «Біофах 2017» (15-18 лютого 2017 року, м. Нюрнберг, Німеччина). Сімнадцять експонентів Національного павільйону України провели понад 800 ділових зустрічей. Вперше Україну було представлено на високому політичному рівні. Другий Форум «Україна – Ваш надійний партнер з постачання органічної продукції», що проводився в рамках виставки «Біофах 2017», зібрав 120 учасників з 10-ти країн.

Національний павільйон України на міжнародній виставці «Біофах»

У 2018 році Національний павільйон України святкуватиме свою 5-ту річницю на міжнародній виставці органічної продукції «Біофах» у м.Нюрнберг (Німеччина), www.biofach.com.ua.